

Vastaus kirjalliseen kysymykseen iäkkäiden kotihoidon riittävän tason ja laadun varmistamisesta sekä laatukriteereistä

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Mia Laihon /kok ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 379/2025 vp:

Mitä on suunnitteilla iäkkäiden palvelujen yhdenvertaisuustavoitteen edistämiseksi, jotta kaikkialla Suomessa iäkkäiden palvelutarpeeseen saadaan nykyistä paremmin vastattua,

onko suunnitteilla kotihoidon yhtenäisten kansallisten laatukriteerien asettamista kotihoidon laadun, riittävyyden ja yhdenvertaisuuden varmistamiseksi, ja

onko suunnitteilla valtakunnallisesti hyödynnettäviä, jo osassa hyvinvointialueita käytössä olevia teknologisia ratkaisuja kotihoidon henkilöstön tueksi, jotka vapauttaisivat henkilöstön aikaa esimerkiksi kirjaamistyöstä iäkkäiden kohtaamiseen?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Palvelurakenteiden ja -verkon rakentaminen vastaamaan optimaalisella tavalla alueen väestön tarpeisiin on ollut hyvinvointialueiden alkuvaiheen keskeisiä tehtäviä. Kotihoidon tilanne näyttää kansallisten tiedonkeruiden mukaan suurella osalla asiakkaista melko hyvältä, mutta osa seurannasta kertoo myös tilanteen mahdollisesta heikentymisestä. Kansallisessa seurannassa on havaittu, että monilla hyvinvointialueilla on myös ensisijaisiksi määriteltyjä palveluja, kuten kotona asumista tukevia palveluja, lähdetty leikkaamaan. Vaarana tällöin on, että asiakkaiden toimintakykyä ei tueta riittävästi ja tarve raskaammille palveluille kasvaa. Asiaan on kiinnitetty huomiota hyvinvointialueiden ohjauksessa mm. alueiden kanssa käytävissä neuvotteluissa ja lisärahoitushakemusten käsittelyn yhteydessä.

Kotihoidon toteutumista ja laatua ohjataan ja seurataan osana lakisääteisten iäkkäiden palvelujen kokonaisuutta. Laatusuosituksessa aktiivisen ja toimintakykyisen ikääntymisen ja kestävien palvelujen turvaamiseksi 2024–2027 on määritelty indikaattorit, joilla siinä annettujen suositusten etenemistä ja palvelun laatua voidaan seurata kansallisesti ja aluetasolla.

Vanhuspalvelulaki edellyttää RAI-arviointivälineistön käyttöä iäkkään henkilön toimintakyvyn arvioinnissa säännöllisen hoivan ja hoidon tarpeeseen annettavissa hyvinvointialueen järjestämissä sosiaalipalveluissa. Laatusuosituksessa esitetyt RAI-indikaattorit kuvaavat hyvään hoitoon tai hoidon laatuongelmiin viittaavia ilmiöitä. Osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden toteutumisesta, perustarpeista ja turvallisuudesta huolehtimisesta, toimintakykyisyyden tukemisesta ja sairauksien hyvää hoitoa voidaan pitää perustellusti hyvän hoidon lähtökohtina. Kaikkien esitettyjen RAI-indikaattoreiden kuvaamiin ilmiöihin ajatellaan olevan mahdollisuus vaikuttaa hyvillä hoitokäytännöillä ja palvelujärjestelmää kehittämällä.

Tiedossa on, että alueelliset erot iäkkäiden palveluihin pääsyssä ja palvelujen toteutumisessa ovat suuria. Asiakkaiden yhdenvertaisuuden parantamiseksi tavoitteena on hyödyntää kertyvää RAI-toimintakykytietoa nykyistä laajemmin kansallisessa ohjauksessa. THL selvittää vuoden loppuun mennessä mitä RAI-mittareita hyvinvointialueet käyttävät palvelujen myöntämisperusteissa sekä miten RAI-tietoa hyödynnetään säännölliseen kotihoitoon, yhteisölliseen asumiseen ja ympärivuorokautiseen palveluasumiseen ohjaamisessa. Selvitys parantaa kokonaiskuvaa siitä, miten iäkkäiden yhdenvertaisuus palveluissa toteutuu myöntämisperusteiden pohjalta eri hyvinvointialueilla. Selvityksen pohjalta tehtävässä kehittämistyössä laaditaan asiantuntija-arvio ja suositukset RAI-tiedon hyödyntämiseksi palveluihin ohjautumisessa ja henkilöstön mitoittamisessa asiakkaiden tarpeita vastaavasti. Tällaisia suuntia antavia kansallisia perusteita on myös kentältä toivottu.

THL:n säännöllisesti tekemän Vanhuspalvelujen tila -tutkimuksen henkilöstön riittävyyden seuranta on ympärivuorokautisen hoidon henkilöstömitoituksen seuraamisen lisäksi täydennetty tiedolla siitä, kuinka suuri osuus asiakkaille suunnitelluista palvelutunneista on toteutunut kotihoidossa. Näin saadaan tärkeää tietoa kotihoidon asiakastarpeeseen perustuvan henkilöstöresurssien mitoittamisen onnistumisesta palvelujen suunnittelun ja johtamisen tueksi.

Säännöllisen kotihoidon piirissä olevien henkilöiden palvelujen riittävyyttä voidaan arvioida myös kysymällä asiakkailta itseltään, kokevatko he palvelut riittäviksi. Kansallisesta asiakastyytyväisyyden seurannasta on säädetty vanhuspalvelulaissa. THL toteuttaa Kerro palvelustasi -kyselyn joka toinen vuosi. Kysely pilotoitiin vuonna 2022 ja ensimmäinen varsinainen kysely tehtiin vuonna 2024. Kyselyn avulla selvitetään asiakkaiden kokemuksia palvelun laadusta, sekä vastaako palvelu asiakkaiden toiveisiin ja tarpeisiin. Hoidon ja palvelun laadusta saatu asiakaspalaute auttaa löytämään ne laadun osa-alueet, joilla toimitaan jo hyvin ja myös ne alueet, joissa on vielä kehitettävää.

Ikäteknologiaa on jo runsaasti kotihoidossa käytössä ja erilaisista teknologisista ratkaisuista on tehty paljon kokeiluja ja pilotointia, joiden tuloksia toimijat voivat palvelujensa toteuttamisessa hyödyntää. Erilaisista teknologisista ratkaisuista toivotaan auttajaa iäkkäiden palveluihin, mutta tarvitaan vielä lisää tietoa siitä, kenelle ja millaisissa tilanteissa erilaiset teknologiset ratkaisut ja etähoiva ovat hyödynnettävissä siten, että ne vastaavat iäkkään ihmisen tarpeisiin.

Parhaillaan eduskunnassa käsittelyssä olevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi edellytyksistä, joilla teknologisia ratkaisuja voidaan sosiaalihuollon palveluissa käyttää. Tarkoituksena on selkiyttää oikeustilaa erilaisten teknologioiden osalta ja varmistaa, että asiakkaiden oikeudet tulevat huomioiduksi teknologisia ratkaisuja käytettäessä. Tavoitteena on sujuvoittaa teknologian hyödyntämistä palveluissa ja lisätä asiakkaiden tarpeisiin vastaavien teknologisten ratkaisujen käyttöä, kun niiden mahdollisuudet arvioitaisiin aina asiakkaan yksilöllisten palvelujen suunnittelun yhteydessä. Osana lainsäädännön toimeenpanoa on tarkoitus tehdä selvitys sosiaalihuollossa käytössä olevista teknologioista ja arvioida niiden vaikutuksia.

Helsingissä 26.11.2025

Sosiaali- ja terveysministeri Kaisa Juuso